

ПЕРЕДУМОВА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ З ПЕРЕДАЧЕЮ ОСОБИ НА ПОРУКИ

С. О. Муха, аспірант кафедри кримінального права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Постановка проблеми. Ефективність реалізації норм інституту звільнення від кримінальної відповідальності значною мірою залежить від чіткого розуміння необхідних для цього обставин, регламентована законодавством сукупність яких уповноважує суд або покладає на нього обов'язок звільнити особу від такого виду юридичної відповідальності. Разом із тим у вітчизняній кримінально-правовій доктрині питання понятійного позначення таких обставин залишаються невирішеними. Науковці продовжують оперувати поняттями «підстави», «умови» та «передумови», визначаючи певні етапи звільнення від кримінальної відповідальності, нерідко безпідставно підміняючи одні поняття іншими. Встановлення та усунення подібних протиріч уявляється необхідним для проведення дослідження як самого інституту звільнення від кримінальної відповідальності взагалі, так і його субінститутів, у тому числі звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки. Серед обставин останнього серйозні розбіжності спостерігаються у застосуванні поняття «передумова».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття та зміст передумови стосовно інституту звільнення від кримінальної відповідальності або окремих його норм піддавалися вивченню багатьма вченими, зокрема Х. Д. Алікперовим, Ю. В. Бауліним, Я. М. Браїніним, Г. Б. Віттенбергом, М. Є. Григор'євою, О. О. Дудоровим, О. О. Житним, С. Г. Келіною, О. В. Наден, Є. С. Назимком, Т. Б. Ніколаєнко та ін.

Метою цієї статті є визначення передумови звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичні дискусії про віднесення тих чи інших обставин до передумови звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки тривають із радянських часів. У першу чергу це викликано непорозумінням у термінології, яку використовують під час дослідження відповідних положень закону про кримінальну відповідальність. Зокрема, С. Г. Келіна у власних працях згадувала про неоднакове тлумачення деякими авторами обставин, передбачених ст. 52 КК РРФСР («Звільнення від кримінальної відповідальності з передачею на поруки») [1, с. 47], сукупність яких дозволила застосувати цю статтю. Так, В. Г. Степанов називав їх «підставами» [2, с. 51–52] звільнення від кримінальної відповідальності з передачею винного на поруки, І. М. Гальперін вважав, що такі вимоги закону є «сукупністю правових умов» [3, с. 91], Г. Б. Віттенберг відносив їх до «передумов» [4, с. 24] звільнення від кримінальної відповідальності, а А. С. Шляпочников іменував ці обставини «об'єктивними критеріями» [5, с. 31].

У контексті вказаної проблематики ми розділяємо погляди тих науковців, які першим етапом звільнення від кримінальної відповідальності вважають наявність передумови такого звільнення [6, с. 204; 7, с. 121; 8, с. 356; 9, с. 139]. Саме передумову, тому що нею варто називати «попередню умову існування, виникнення, діяння та іншого чого-небудь» [10, с. 909], (передумова – це саме те, що передує розглядуваному явищу, без наявності чого воно не існуватиме тощо [11, с. 130]). Також як обставини, необхідні для звільнення від кримінальної відповідальності, виділяють підстави – «те головне, на чому базується, основується що-небудь» [10, с. 996; 7, с. 123].

Відповідно до такого підходу та нормативних положень ст. 47 Кримінального Кодексу України (далі – КК) передумовою звільнення від кримінальної відповідальності є вперше вчинення злочину невеликої або середньої тяжкості, крім корупційних злочинів [8, с. 394], а підставами – щире каяття особи, яка вчинила злочин, та

наявність клопотання підприємства, установи чи організації про взяття особи на поруки.

Вказаного висновку можна дійти шляхом аналізу кримінально-правових відносин, які виникають між державою та особою, яка вчинила злочин, щодо звільнення останньої від кримінальної відповідальності. Подібні відносини представляють собою трансформацію¹ первинного кримінально-правового відношення, викликаного вчиненням злочину. Така трансформація у разі потреби у застосуванні ст. 47 КК можлива лише за підстав – у випадку щирого каяття особи, яка вчинила злочин, і наявності відповідного клопотання колективу підприємства, установи чи організації про взяття її на поруки. Тому вчинення суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого КК, є передумовою звільнення особи від кримінальної відповідальності. Така передумова є загальною для всіх випадків, передбачених розділом IX Загальної частини КК [13, с. 120; 14, с. 152; 15, с. 382]. Подальші етапи механізму звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею її на поруки можливі за умов наявності зазначених вище підстав.

Викладена позиція Ю. В. Бауліна та інших науковців, яку ми поділяємо, піддавалася критиці, зокрема, з боку В. М. Куца, який загальною передумовою звільнення від кримінальної відповідальності вважає усвідомлення особою факту притягнення її до кримінальної відповідальності, яке відбувається в момент повідомлення особі про підозру у вчиненні нею кримінального правопорушення [16, с. 114]. Вчений стверджує, що вчинення суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, надто віддалене від звільнення особи від кримінальної відповідальності, а тому факт його вчинення є передумовою кримінально-правового реагування лише взагалі [16, с. 114].

Однак, описуючи «умови» звільнення від кримінальної відповідальності, В. М. Куц зазначає, що вони переважно характеризують суспільно небезпечне діяння, що є причиною притягнення особи

¹ Примітка. Трансформація – зміна, перетворення виду, форми, істотних властивостей і т. ін. чого-небудь [12, с. 562].

до кримінальної відповідальності [16, с. 114]. З нашої точки зору, вищевказане зайвий раз доводить, що передумовою звільнення є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого КК, однак із певними обмеженнями.

До таких обмежень необхідно відносити: 1) вчинення злочину вперше; 2) злочин має бути невеликої або середньої тяжкості; 3) злочин не має належати до корупційних.

У чинному законі про кримінальну відповідальність безпосередньо не розкривається поняття «злочин, який вчинено вперше». Разом із тим більшість науковців цілком справедливо стверджує, що у цьому випадку мова має йти не тільки про фактичне, але й юридичне вчинення злочину вперше [17, с. 195; 18, с. 117; 11, с. 128]. Цей висновок витікає з аналізу низки нормативних положень, у тому числі статей 32, 33, 34 КК, якими встановлено критерії щодо визнання тієї чи іншої сукупності передбачених в Особливій частині КК злочинних діянь відповідним видом множинності злочинів (повторністю, сукупністю та рецидивом), а також ст. 88 КК, якою визначено правові наслідки судимості.

Зокрема, серед умов, якими законодавець обмежив утворення повторності злочинів, є звільнення особи від кримінальної відповідальності за раніше вчинений нею злочин або якщо судимість за цей злочин було погашено або знято (ч. 4 ст. 32 КК). При сукупності злочинів не враховуються злочини, за які особу було звільнено від кримінальної відповідальності за підставами, встановленими законом (ч. 1 ст. 33 КК). У свою чергу, рецидив злочинів можливий лише у разі наявності судимості за умисний злочин (ст. 34 КК).

Враховуючи вищевикладене, ми погоджуємося з М. Є. Григор'євою, що вперше вчинений злочин є діянням, яке особа фактично вчинила вперше, або ж за раніше вчинений злочин усунуті юридичні наслідки притягнення до кримінальної відповідальності [7, с. 126]. Відповідно, на момент вчинення злочину особа не повинна бути суб'єктом інших кримінально-правових відносин, що виникли у зв'язку з вчиненням нею будь-якого другого злочину [19, с. 101].

У науковій літературі зустрічаються різні погляди на предмет того, з якого часу кримінально-правове відношення необхідно вва-

жати припиненим. Серед найбільш поширених [8, с. 341] є такі: кримінальна відповідальність припиняється 1) відбуттям покарання [20, с. 54]; 2) погашенням чи зняттям судимості [21, с. 238; 22, с. 80; 23, с. 8; 24, с. 334]; 3) відбуттям покарання та погашенням чи зняттям судимості [25, с. 27; 8, с. 339].

Вивчивши аргументи кожної зі сторін вважаємо за необхідне підтримати думку Ю. В. Бауліна, який доводить, що реальна кримінальна відповідальність матиме закінчення в останній день відбування засудженим покарання лише у тому разі, якщо у майбутньому закон відмовиться від інституту судимості (на сьогодні таке рішення закріплено лише у п. 4 ст. 89 КК). Автор пояснює це тим, що у випадках, коли після відбування покарання особа якийсь час перебуває в статусі такої, що має судимість, є підстави вважати, що вона продовжує перебувати у кримінально-правових відносинах з державою і тому перетерплює кримінальну відповідальність, пов'язану з обмеженням її права на «добре ім'я», встановлену обвинувальним вироком суду (ч. 1 ст. 88 КК) [8, с. 341].

Таким чином, до обов'язкових умов визнання злочину вчиненим уперше варто відносити вчинення його особою, яка не має судимості за попередні злочини. Такою особою відповідно до нормативних положень КК визнається: 1) особа, яка визнана винною в учиненні злочину, але звільнена від кримінальної відповідальності (статті 44–49 КК та відповідні статті Особливої частини КК); 2) особа, яка засуджена за вироком суду без призначення покарання (ч. 3 ст. 88, ч. 4 ст. 74 КК); 3) особа, засуджена вироком суду із звільненням від покарання (ч. 3 ст. 88 КК); 4) особа, засуджена за вироком суду за діяння, злочинність і караність якого усунута законом (ч. 3 ст. 88, ч. 2 ст. 74, ч. 1 ст. 5 КК); 5) особа, яка була реабілітована (ч. 4 ст. 88 КК); 6) особа (військовослужбовець), яка відбула за вироком суду встановлені в законі види покарань чи достроково звільнена від цих покарань, а також відбула покарання у виді покарання на гауптвахті замість арешту (п. 4 ст. 89 КК); 7) особа, засуджена до тих чи інших видів покарань, за умови погашення судимості за перебігом диференційованих строків після виконання чи відбування покарання (пп. 1, 2, 5–9 ст. 89 КК); 8) особа, судимість у якої знята

на підставі закону про амністію щодо конкретно визначеної особи (індивідуальна амністія) (ч. 2 ст. 2 Закону України «Про застосування амністії в Україні») [26, с. 9].

Однак установлення наявності передумови звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки може бути ускладненим у разі вчинення нею певної множинності злочинів. Враховуючи той факт, що повторність, реальна сукупність, а також рецидив злочинів потребують вчинення двох або більше злочинів послідовними, різночасними діями, кожне з яких передбачене у КК як самостійний злочин [27, с. 523], можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності у цих випадках виключається, оскільки не дотримується вимога закону про вчинення злочину вперше.

У той же час вчинення особою одним діям двох або більше одиничних злочинів, передбачених різними статтями або різними частинами статті КК (ідеальна сукупність злочинів), не дає підстави для подібних категоричних висновків.

Так, у п. 3 постанови Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 12 «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності» вказано, що вчинення двох або більше злочинів невеликої тяжкості, які утворюють сукупність (за винятком реальної) не може бути перепорою для застосування ст. 45 КК».

Незважаючи на те, що у названій постанові наслідки ідеальної сукупності злочинів визначено у контексті звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям, цілком аргументованою є думка про можливість поширення цього положення при визначенні передумови для звільнення особи у зв'язку з передачею її на поруки. Наведене судження набуває підтвердження в узагальненні Верховного Суду України судової практики з питань кваліфікації повторності та сукупності злочинів (статті 32, 33, 35 КК України) від 1 серпня 2008 р. [28], а також постанові Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 р. № 7 «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки» [29], згідно

з положеннями яких не може бути перепороною для звільнення особи від кримінальної відповідальності на підставі статей 45–48, ч. 1 ст. 97 КК вчинення нею одним діянням кількох злочинів відповідного ступеня тяжкості.

Інакшу позицію, що також заслуговує на увагу, займає О. О. Житний, який у своїй дисертації стверджує, що навіть у випадку визнання всіх злочинів, які увійшли до ідеальної сукупності, такими, що вчинені вперше, стаття КК про звільнення від кримінальної відповідальності не може бути застосована, оскільки в її тексті мова йде про одиничний злочин [19, с. 101]. Тобто автор акцентує увагу на тому, що законодавцем викладено статтю про звільнення від кримінальної відповідальності¹ таким чином, що вчинення особою будь-якої множинності злочинів, до якої у тому числі входить й ідеальна сукупність злочинів, теоретично виключає можливість такого звільнення.

Однак суди у власній діяльності керуються саме попереднім положенням, що звільнення від кримінальної відповідальності на підставі статей 45–48, ч. 1 ст. 97 КК не є можливим, лише якщо в діях особи вбачається повторність, реальна сукупність, рецидив злочинів або особа має непогашену чи незняту судимість за попередній злочин. Так, ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 18 квітня 2017 р. у справі № 265/7513/15-к з посиланням на постанову Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 р. № 7 визнано неспроможними доводи прокурора, який вважав за необхідне скасувати ухвалу суду першої інстанції, якою обвинуваченого у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 190 та ч. 4 ст. 358 КК, звільнено від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею його на поруки, з причин вчинення ним двох різних кримінальних правопорушень (за наявності ідеальної сукупності злочинів) [30].

¹ Примітка. У своїй праці О. О. Житний розглядає ст. 45 КК (звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям), однак юридична конструкція викладу цієї статті є аналогічною ст. 47 КК (звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки).

Окрім вказівки на необхідність вчинення злочину вперше у передумові звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки має місце й обмеження злочинів за ступенем тяжкості.

Так, звільнення від кримінальної відповідальності на підставі ст. 47 КК є можливим у разі вчинення вперше злочину невеликої або середньої тяжкості. При цьому віднесення того чи іншого злочину до категорії невеликої тяжкості визначається передбаченим КК покаранням у виді позбавлення волі на строк не більше двох років, або іншим, більш м'яким покаранням за винятком основного покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 2 ст. 12 КК); середньої тяжкості – основним покаранням у виді штрафу в розмірі не більше десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк не більше п'яти років (ч. 3 ст. 12 КК).

Враховуючи, що КК передбачає близько 200 злочинів, які згідно з ч. 2 ст. 12 належать до злочинів невеликої тяжкості, і близько 240 злочинів, які відповідно до ч. 3 ст. 12 належать до злочинів середньої тяжкості [31, с. 24], вказана підстава (за визначенням В. В. Кобернюка)¹ у формальному аспекті передбачена у кримінальному законі як така, що розрахована на широке застосування [32, с. 138–139]. Підтвердженням цього також є відсутність будь-яких додаткових вимог щодо форми вини особи, яка вчинила злочин, стадії реалізації її умислу й особливостей суб'єктного складу злочину (вчинення його самостійно чи у співучасті).

Однак, як наголошувалося раніше, вперше вчинений злочин невеликої або середньої тяжкості для визнання його передумовою звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки не має належати до категорії корупційних. Тут слід зазначити, що чинне законодавство не містить офіційного визначення поняття «корупційний злочин». Приміткою до ст. 45 КК лише наведено їх вичерпний перелік. Зокрема, корупційними вважаються злочини, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357,

¹ Примітка. У нашому розумінні це є елементом передумови звільнення від кримінальної відповідальності.

410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями 210, 354, 364, 364–1, 365–2, 368–369–2 КК. Перевагою такого нетрадиційного для КК підходу у визначенні поняття корупційного злочину є законодавчо визначена юридична чіткість щодо його розуміння, яка, у свою чергу, має забезпечити реалізацію принципу законності у правозастосовній діяльності відповідних суб'єктів [27, с. 454].

У наведеному переліку виокремлюються дві групи корупційних злочинів: 1) безумовно корупційні, що передбачені статтями 210, 354, 364, 364–1, 365–2, 368–369–2 КК; 2) злочини, що вважаються корупційними лише за умови їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем (статті 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410 КК). Як відмічають В. І. Тютюгін та К. С. Косінова, особливістю другої групи злочинів є те, що діяння як ознака об'єктивної сторони в них передбачаються альтернативно (наприклад, у ст. 262 КК – викрадення, привласнення, вимагання, заволодіння тощо), і тому законодавець прямо вказує, що не будь-яка форма об'єктивної сторони вказаних злочинів дозволяє віднести їх до корупційних, а лише така, яка має своїм способом використання службового становища винного [33, с. 394].

Наостаннє варто відмітити, що з 1 січня 2020 р. набирає чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», яким впроваджується низка змін до КК, у тому числі до ст. 47 КК, у зв'язку з уведенням інституту кримінального проступку.

Відповідно до нової редакції ст. 47 КК передумовою звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки визначено вчинення вперше кримінального проступку або нетяжкого злочину, крім корупційних правопорушень. При цьому до кримінальних проступків необхідно відносити передбачене КК діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі (ч. 2 ст. 12 КК). У той же час не-

тяжким злочином визнається передбачене КК діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше п'яти років (ч. 4 ст. 12 КК). Перелік корупційних правопорушень, визначених у примітці до ст. 45 КК, не змінився.

Висновки. Передумова звільнення від кримінальної відповідальності за своєю сутністю є загальною для будь-якого виду такого звільнення. Разом із тим для звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки вказана передумова конкретизована у частині необхідності вчинення злочину вперше, його тяжкості та некорупційної належності. На відміну від підстав звільнення від кримінальної відповідальності, передумова має відносно об'єктивний характер та не залежить від посткримінальної поведінки особи. Вона являє собою перший етап у механізмі звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Перелік літератури

1. Келина С. Г. Теоретические вопросы освобождения от уголовной ответственности. Москва: Наука, 1974. 231 с.
2. Степанов В. Г. Передача на поруки в советском уголовном процессе: дис. ... канд. юрид. наук. Ленинград, 1966. 293 с.
3. Гальперин И. М. Взаимодействие государственных органов в общественной по борьбе с преступностью. Москва: Юрид. лит., 1972. 184 с.
4. Виттенберг Г. Б. Освобождение от уголовной ответственности и наказания с применением мер общественного воздействия: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харьков, 1969. 38 с.
5. Шляпочников А. С. Некоторые актуальные проблемы советского уголовного права и криминологии: доклад об опубл. на эту тему работах на соискание учен. степени д-ра юрид. наук. Москва: Всесоюз. ин-т по изучению причин и разработ. мер предупреждения преступности, 1966. 74 с.
6. Наден О. В. Спеціальні види звільнення особи від кримінальної відповідальності за злочини в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Харків: Право, 2003. 224 с.
7. Григор'єва М. Є. Звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з її дійовим каяттям: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2007. 204 с.

8. Баулін Ю. В. Вибрані праці. Харків: Право, 2013. 928 с.
9. Олійниченко В. В. Звільнення від кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) за ч. 4 та ч. 5 ст. 212 КК України: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2018. 257 с.
10. Великий тлумачний словник сучасної української мови. 250 000 / автор проекту та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
11. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності. Київ: Атіка, 2004. 296 с.
12. Новий тлумачний словник української мови: у 3-х томах. 42 000 слів / уклад.: В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. 2-ге вид., виправл. Київ: Аконіт. Т. 3: П-Я. 2005. 864 с.
13. Назимко С. С. Суспільно небезпечне діяння та інститут звільнення особи від кримінальної відповідальності: актуальні питання співвідношення. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2011. Вип. 2. С. 115–123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2011_2_15 (дата звернення: 11.03.2019).
14. Школа С. М. Кримінальна відповідальність: загальна характеристика та форми реалізації. *Право і суспільство*. 2012. № 6. с. 149–153.
15. Юридична відповідальність: проблеми виключення та звільнення / Н. М. Оніщенко, А. Є. Шевченко, О. В. Скрипнюк та ін.; відп. ред. Ю. В. Баулін. Донецьк: Кальміус, 2013. 424 с.
16. Куц В. М. Звільнення від кримінальної відповідальності чи відмова від її застосування? Малий і середній бізнес (право, держава, економіка). 2013. №4 (55). С. 111–115.
17. Житний О. О. Умови звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із дійовим каяттям. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2002. Вип. 18. С. 195–199. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2002_18_48 (дата звернення: 11.03.2019).
18. Скибицкий В. В. Освобождение от уголовной ответственности и отбывания наказания. Київ: Наукова думка, 1987. 181 с.
19. Житний О. О. Звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з її дійовим каяттям: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2003, 214 с.
20. Ребане И. А. Проблемы совершенствования уголовного законодательства. *Правоведение*. 1987. №5. С. 50–55.
21. Курс советского уголовного права; отв. ред. Н. А. Беляев, М. Д. Шаргородский. Часть общая. Т. 1. Ленинград: Изд-во Ленингр. ун-та, 1968. 648 с.
22. Багрий-Шахматов Л. В. Социально-правовые проблемы уголовной ответственности и форм ее реализации: курс лекций. Одесса: Бахва, 1998. 192 с.
23. Соловій Я. І. Межі кримінальної відповідальності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2004. 17 с.

24. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика України: дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2005. 439 с.

25. Коробов В. П. Пределы уголовной ответственности. *Основания и порядок реализации уголовной ответственности*: межвуз. сб. науч. статей. Куйбышев: Изд-во Куйбышевского ун-та, 1989. С. 20–28.

26. Муратова С. О. Судимість в системі інститутів Загальної частини кримінального права України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2015. 20 с.

27. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; редкол. В. Я. Тацій та ін. Т. 17: Кримінальне право / гол. редкол. В. Я. Тацій. Харків: Право, 2017. 1064 с.

28. Узагальнення судової практики з питань кваліфікації повторності та сукупності злочинів (статті 32, 33, 35 Кримінального кодексу України) від 1 серпня 2008 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0007700-08> (дата звернення: 11.03.2019).

29. Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки: постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 р. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/VSS00006?an=50&ed=2010_06_04 (дата звернення: 11.03.2019).

30. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 18 квітня 2017 р., судова справа № 265/7513/15-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/66186063> (дата звернення: 11.03.2019).

31. Юрчишин В. М. Проблеми державного та приватного обвинувачення в судах України: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2004. 194 с.

32. Кобернюк В. М. Закриття кримінального провадження звільненням особи від кримінальної відповідальності: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2014. 194 с.

33. Тютюгін В. І., Косінова К. С. Поняття та ознаки корупційних злочинів. *Вісник Асоціації кримінального права України*, 2015. № 1 (4). С. 388–396.

Транслітерація переліку літератури

1. Kelina, S. G. (1974). *Teoreticheskie voprosy osvobozhdeniya ot ugolovnoy otvets-tvennosti*. Moskva: Nauka [in Russian].

2. Stepanov, V. G. (1966). *Peredacha na poruki v sovetskom ugolovnom protsesse. Candidate's thesis*. Leningrad [in Russian].

3. Galperin, I. M. (1972). *Vzaimodeystvie gosudarstvennyih organov v obschestven-nosti po borbe s prestupnostyu*. Moskva: Yurid. lit. [in Russian].
4. Vittenberg, G. B. (1969). *Osvobozhdenie ot ugovolnoy otvetstvennosti i nakaza-niya s primeneniem mer obschestvennogo vozdeystviya*. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kharkov [in Russian].
5. Shlyapochnikov, A. S. (1966). *Nekotoryie aktualnyie problemyi sovetskogo ugovol-nogo prava i kriminologii: doklad ob opubl. na etu temu rabotah na soiskanie uchen. stepeni d-ra yurid. nauk*. Moskva: Vsesoyuz. in-t po izucheniyu prichin i razrobot. mer preduprezhdeniya prestupnosti [in Russian].
6. Naden, O. V. (2003). *Spetsialni vydy zvlennia osoby vid kryminalnoi vidpovidalnosti za zlochyny v sferi obihu narkotychnykh zasobiv, psykhotropnykh rehovyn, ikh analohiv abo prekursoriv*. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
7. Hryhorieva, M. Ie. (2007). *Zvlennia osoby vid kryminalnoi vidpovidalnosti u zviazku z yii diiovym kaiattiam*. *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
8. Baulin, Yu. V. (2013). *Vybrani pratsi*. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
9. Oliinychenko, V. V. (2018). *Zvlennia vid kryminalnoi vidpovidalnosti za ukhlyennia vid splaty podatktiv, zboriv (oboviazkovykh platezhiv) za ch. 4 ta ch. 5 st. 212 KK Ukrainy*. *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
10. *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy*. 250 000. (2005). V.T. Busel (Ed.). Kyiv, Irpin: Perun [in Ukrainian].
11. Baulin, Yu. V. (2004). *Zvlennia vid kryminalnoi vidpovidalnosti*. Kyiv: Atika [in Ukrainian].
12. *Novyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy*. (Vols. 1–3); 42 000 sliv. V.V. Yaremenko, O.M. Slipushko. Kyiv: Akonit. Vol. 3: P-Ya. (2005) [in Ukrainian].
13. Nazymko, Ye. S. (2011). *Suspilno nebezpechne diiannia ta instytut zvlennia osoby vid kryminalnoi vidpovidalnosti: aktualni pytannia spivvidnoshennia*. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E. O. Didorenka – Bulletin of the Lugansk State University of Internal Affairs named after E. O. Didorenko, issue 2, 115–123*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2011_2_15 [in Ukrainian].
14. Shkola, S. M. (2012). *Kryminalna vidpovidalnist: zahalna kharakterystyka ta formy realizatsii*. *Pravo i suspilstvo – Law and Society, issue 6, 149–153* [in Ukrainian].
15. Onishchenko N.M., Shevchenko A. Ye., Skrypniuk O. V. et al. (2013). *Iurydychna vidpovidalnist: problemy vykliuchennia ta zvlennia*. Yu. V. Baulin (Ed.). Donetsk: Kalmius [in Ukrainian].

16. Kuts, V. M. (2013). Zvlnennia vid kryminalnoї vidpovidalnosti chy vidmova vid jiji zastosuvannia? *Malyi i serednii biznes (pravo, derzhava, ekonomika) – Small and medium business (law, state, economy), issue 4 (55), 111–115* [in Ukrainian].

17. Zhytnyi, O. O. (2002). Umovy zvlnennia vid kryminalnoi vidpovidalnosti u zviazku iz diiovym kaiattiam. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav – Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs, issue 18, 195–199*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnivs_2002_18_48 [in Ukrainian].

18. Skibitskiy, V. V. (1987). Osvobozhdenie ot ugovnoy otvetstvennosti i otyivaniya nakazaniya. Kiev: Naukova dumka [in Russian].

19. Zhytnyi, O. O. (2003). Zvlnennia osoby vid kryminalnoi vidpovidalnosti u zviazku z yii diiovym kaiattiam. *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].

20. Rebane, I. A. (1987). Problemyi sovershenstvovaniya ugovnogo zakonodatelstva. *Pravovedenie – Jurisprudence, 5, 50–55* [in Russian].

21. Kurs sovetskogo ugovnogo prava; otv. red. N. A. Belyaev, M. D. Shargo-rodskiy. Chast obschaya. T. 1. Leningrad: Izd-vo Leningr. un-ta, 1968. [in Russian].

22. Bagriy-Shahmatov, L. V. (1998). Sotsialno-pravovyie problemy ugovnoy otvetstvennosti i form ee realizatsii: kurs lektsiy. Odessa: Bahva [in Russian].

23. Soloviy, Ya. I. (2004). Mezhi kryminalnoї vidpovidalnosti. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

24. Fris, P. L. (2005). Kryminalno-pravova polityka Ukrainy: *Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

25. Korobov, V. P. (1989). Predely ugovnoy otvetstvennosti. Osnovaniya i poryadok realizatsii ugovnoy otvetstvennosti: *coll. of scientific articles*. Kuybyshhev: Izd-vo Kuybyshhevskogo un-ta, S. 20–28 [in Russian].

26. Muratova, S. O. (2015). Sudymist v systemi instytutiv Zahalnoi chastyny kryminalnoho prava Ukrainy. *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].

27. Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia. (Vols. 1–20). Vol. 17: Kryminalne pravo. (2017). V. Ya. Tatsii (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

28. Uzahalnennia sudovoi praktyky z pytan kvalifikatsii povtornosti ta sukupnosti zlochyniv (statti 32, 33, 35 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy) vid 01 serpnia 2008 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0007700-08>.

29. Pro praktyku zastosuvannia sudamy kryminalnoho zakonodavstva pro povtornist, sukupnist i retsydyv zlochyniv ta yikh pravovi naslidky: postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 04 chervnia 2010 r. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/VSS00006?an=50&ed=2010_06_04.

30. Ukhvala Vyshchoho spetsializovanoho sudu Ukrainy z rozghliadu tsyvilnykh i kryminalnykh sprav vid 18 kvitnia 2017 r., sudova sprava №265/7513/15-k. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/66186063>.

31. Iurchyshyn, V. M. (2004). Problemy derzhavnogo ta pryvatnogo obvyuvachennia v sudakh Ukrainy. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

32. Koberniuk, V. M. (2014). Zakryttia kryminalnogo provadzhenia zvi zvilnenniam osoby vid kryminalnoi vidpovidalnosti. *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].

33. Tiutiuhin, V. I., Kosinova, K. S. (2015). Poniattia ta oznaky koruptsijnykh zlochyniv. Visnyk Asotsiatsii kryminalnogo prava Ukrainy. *Bulletin of the Association of Criminal Law of Ukraine, issue 1 (4)*, 388–396 [in Ukrainian].

Муха С. О. Передумова звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки

Стаття присвячена визначенню передумови звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки. Наводяться аргументи щодо використання поняття «передумова звільнення від кримінальної відповідальності». Підкреслюється, що передумова звільнення від кримінальної відповідальності є загальною для будь-якого виду такого звільнення. При цьому для звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки зазначена передумова супроводжується такими обмеженнями, як: 1) вчинення злочину вперше; 2) злочин має бути невеликої або середньої тяжкості; 3) злочин не має належати до корупційних.

Розкриваючи зміст зазначених обмежень, автором визначається поняття «злочин, який вчинено вперше». Ним пропонується вважати діяння, яке особа фактично вчинила вперше, або ж за раніше вчинений злочин усунути юридичні наслідки притягнення до кримінальної відповідальності. Приділена увага питанню звільнення кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки у разі вчинення нею певної множинності злочинів. Відстоюється позиція, що можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності при повторності, реальній сукупності та рецидиві злочинів виключається, оскільки не дотримується вимога закону про вчинення злочину вперше. У той же час така можливість залишається при вчиненні ідеальної сукупності злочинів (тобто вчиненні особою одним діянням двох або більше одиничних злочинів, передбачених різними статтями або різними частинами статті КК). Також з'ясовується момент, з якого кримінально-правове відношення необхідно вважати припиненим; розглядається поняття корупційного злочину.

Висвітлено особливості передумови звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки відповідно до нової реакції ст. 47 КК внаслідок набрання чинності 1 січня 2020 р. Законом України «Про внесення змін

до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень».

Ключові слова: інститут кримінального права, звільнення від кримінальної відповідальності, звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки, кримінальна відповідальність.

Муха С. А. Предпосылка освобождения от уголовной ответственности в связи с передачей лица на поруки

Статья посвящена определению предпосылки освобождения от уголовной ответственности в связи с передачей лица на поруки. Приводятся аргументы относительно использования понятия «предпосылка освобождения от уголовной ответственности». Подчеркивается, что предпосылка освобождения от уголовной ответственности является общей для любого вида такого освобождения. При этом для освобождения от уголовной ответственности в связи с передачей лица на поруки такая предпосылка сопровождается такими ограничениями, как: 1) совершение преступления впервые; 2) преступление должно быть небольшой или средней тяжести; 3) преступление не должно быть коррупционным.

Раскрывая содержание указанных ограничений, автором определяется понятие «преступление, совершено впервые». Им предлагается считать деяние, которое лицо фактически совершило впервые, либо же за ранее совершенное преступление устранены юридические последствия привлечения к уголовной ответственности в связи с передачей лица на поруки в случае совершения им определенной множественности преступлений. Отстаивается позиция, что возможность освобождения лица от уголовной ответственности при повторности, реальной совокупности и рецидиве преступлений исключается, поскольку не соблюдается требование закона о совершении преступления впервые. В то же время такая возможность остается при совершении идеальной совокупности преступлений (то есть совершении лицом одним деянием двух или более единичных преступлений, предусмотренных различными статьями или различными частями статьи УК). Также выясняется момент, с которого уголовно-правовое отношение необходимо считать прекращенным; рассматривается понятие коррупционного преступления.

Освещены особенности предпосылки освобождения от уголовной ответственности в связи с передачей лица на поруки в соответствии с новой редакцией ст. 47 УК в результате вступления в силу 1 января 2020 г. Закона Украины «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины относительно упрощения досудебного расследования отдельных категорий уголовных правонарушений».

Ключевые слова: институт уголовного права, освобождение от уголовной ответственности, освобождение от уголовной ответственности в связи с передачей лица на поруки, уголовная ответственность.

Mukha S. O. The precondition of discharge from criminal responsibility in view of admission by bail

The article is devoted to the definition of the precondition of discharge from criminal responsibility in view of admission by bail. Arguments are given on using of the notion of "precondition of discharge from criminal responsibility". It is emphasized that precondition of discharge from criminal responsibility is common to any type of discharge from criminal responsibility. At the same time, in order to be discharged from criminal responsibility in view of admission by bail, such a precondition is accompanied by such restrictions as: 1) the commission of a crime for the first time; 2) a crime should be a minor criminal offense or a medium grave offense; 3) a crime should not be corrupt. The author discloses the content of such restrictions.

Disclosing the content of these restrictions, the author defines the concept of "a crime committed for the first time". It is proposed to treat it as an act which the person actually committed for the first time, or for the crime already committed, the legal consequences of prosecution are eliminated. Attention was paid to the issue of discharge from criminal responsibility in view of admission by bail in case of committing a certain plurality of crimes. The position that the possibility of dismissing a person from criminal responsibility in the case of repetition, actual cumulation and recidivism of crimes is excluded because it does not comply with the law of commission of a crime for the first time. At the same time, such an opportunity remains in the commission of an ideal cumulation of crimes (that is, the commission of a person by one act two or more single crimes provided by different articles or different parts of the article of the Criminal Code). Also, it turns out the moment from which the criminal law relation must be considered suspended; the concept of a corruption crime is considered.

The features of the precondition of discharge from criminal responsibility in view of admission by bail in accordance with the new edition of the Art. 47 of the Criminal Code as a result of the entry into force of the Law of Ukraine "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Simplification of Pre-trial Investigation of Certain Categories of Criminal Offenses" in January 1, 2020.

Key words: *institute of criminal law, discharge from criminal responsibility, discharge from criminal responsibility in view of admission by bail, criminal responsibility.*

Рекомендовано до опублікування на засіданні кафедри кримінального права №1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол №5 від 16.01.2019 р.)

*Рецензент – доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України **В. І. Борисов***